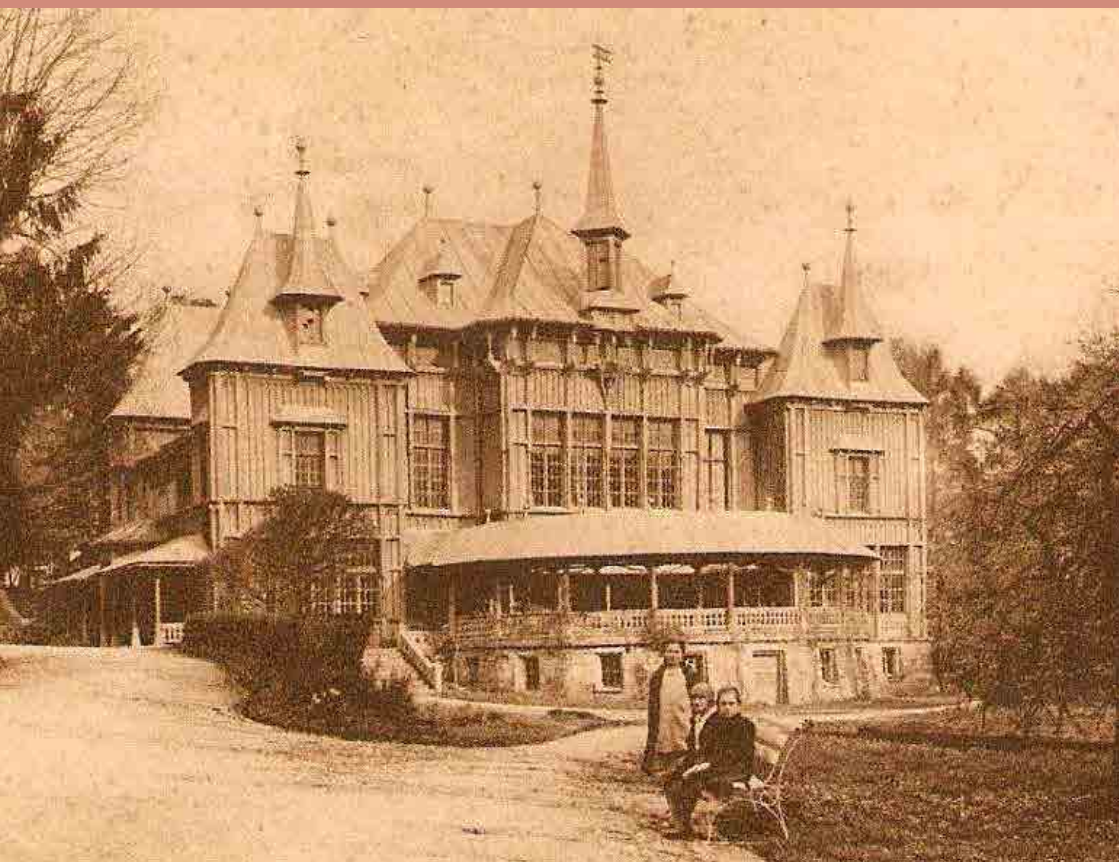

ŻYCIE KULTURALNE W UZDROWISKU SZCZAWNICA W XIX I W 1. POŁ. XX WIEKU

Muzeum Uzdrowiska w Szczawnicy
Plac Dietla 7, 34-460 Szczawnica
tel.: 18 54 00 433
www.szczawnica-muzeum.pl

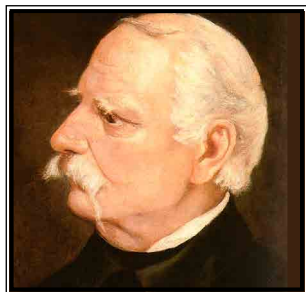
*Mnieby zamek mieć kamienny,
Jak Drubażka szumna!
Jar pod koszar, jak Stos senny,
Jak Litenbar — gumna!
Kwiaty rwać mi na Podskalę,
Paprocie na Graniu;
Na Prechybie łąz z opalu
Zbierać o zaraniu.*

Maria Konopnicka „W Jaworkach”

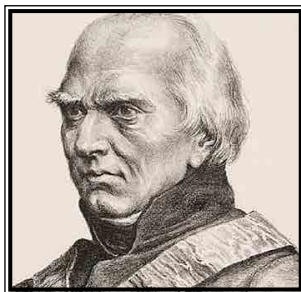
Uzdrowisko Szczawnica gościło znane osobistości ze świata kultury i nauki: uczonych, pisarzy, poetów, malarzy, aktorów, śpiewaków, przedstawicieli władz państwowych i arystokratów.

W XIX wieku Uzdrowisko leczyło zarówno ciało jak i duszę przyjeżdżających do wód kuracjuszy. Było to panaceum na wszystkie dolegliwości. Ciągnęli tu pierwsi podróżnicy i uczeni – romantycy: Stanisław Staszic, Wincenty Pol, Seweryn Goszczyński i wielu innych, którzy prócz badań naukowych z zakresu geologii, mineralogii, etnografii ulegali fascynacji krajobrazem górskim i ludem tu mieszkającym.

Józef Stefan Szalay zachęcał wszelkich pisarzy do pobytu w Uzdrowisku, a później do przelewania wrażeń na papier. O Szczawnicy pisali: Maria Steczkowska, Deotyma (Jadwiga Łuszczewska), Zygmunt Bogusz Stęczyński, Oskar Kolberg, Wincenty Pol czy Ksawery Prek.

Wincenty Pol

Stanisław Staszic

Seweryn Goszczyński

Deotyma

Józef Szalay

Stęczyński

Sam Szalay napisał dla przyjeżdżających „Przewodnik dla podróżujących do wód szczawnickich” (wydany w 1857 r. i 1859 r.). Opublikował również luksusowy album z 24 widokami i Pienin, które namalował własnoręcznie - „Album szczawnickie, czyli nabrzeże Górnego Dunajca w dwudziestu czterech widokach rytowane z natury przez J. Szalaya” z tekstem Szczęsnego Morawskiego.

W połowie XIX wieku odnotowano pobyt hr. Aleksandra Fredry.

Józef Ignacy Kraszewski obserwując życie w Szczawnicy i Krynicy przeniósł je na papier tytułując „Wielki nieznajomy”.

Henryk Sienkiewicz pracował tu nad powieścią „Wiry” (1909 r.).

Maria Konopnicka w cyklu pt. „W górach” zawarła trzy wiersze „Na Czorsztynie”, „W Jaworkach” i „Dunajec” (1875 r.). Stały się one jej debiutem poetyckim.

Adam Asnyk wielokrotnie bawił w Uzdrowisku. Przeżył tu piękne uczucie do Anieli Grudzińskiej, rezultatem którego był cykl wierszy „Gdybym był młodszy”, „Z podróży Dunajcem”, „Karmelkowy wiersz” (1868 r.).

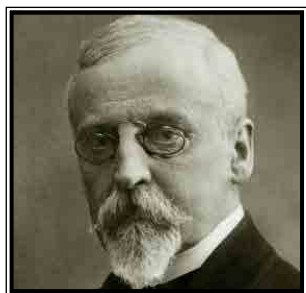
Przyjeżdżali również pisarze, jak: Cyprian Kamil Norwid, Bolesław Prus, Gabriela Zapolska i Kazimierz Przerwa Tetmajer, Antoni Edward Odyniec. Jak również malarze: Jan Matejko, Wojciech Gerson i Henryk Siemiradzki.

W 1884 roku Akademia Umiejętności wybudowała „Dworzec Gościnny” (Kursalon), który miał być centrum kultury. Urządzano bale, na których tańczono polskie tańce, a dochód z balu zawsze przeznaczano na szczytny

cel. Czytelnia dysponowała ponad 30 czasopismami, biblioteka bogatymi zbiorami, była sala teatralna i fortepianowa. Na scenie grywały grupy teatralne z Krakowa i Lwowa, czasami z Warszawy i Poznania. W Dworcu tętniło życie kulturalne i artystyczne.

Na deskach Dworca występowali m.in. Helena Modrzejewska, Mieczysław Frenkiel, Aleksander Zelwerowicz, Stefan Jaracz, Juliusz Osterwa, Kazimierz Opaliński. Do stałego rytuału należało kwestowanie. Zwracano się wówczas do znanych osób, aby poprowadziły kwestę. Henryk Sienkiewicz np. kwestował na szkołę i na zakup książek dla góralskich dzieci, na pomoc dla uczniów i na Straż Ogniową.

W okresie międzywojennym w zdrojowisku tworzyły się samoistnie, wokół wybitnych osobistości, liczne saloniki literackie i artystyczne. Salonik prof. Juliusza Edwina Kleinera (historyka i teoretyka literatury) w willi „Marta”, gdzie przesiadywali: Stanisław Wasylewski (autor powstałego w Szczawnicy zbioru opowiadań „Pod urokiem zaświatów”, których tematem są wirujące stoliki, czyli seanse spirytystyczne), Adolf Nowaczyński, Henryk Zbierzchowski, Jan Wiktor, Karol Frycz, Stanisław Witkiewicz, Witkacy, Ada Sari, Ewa Bandrowska-Turska.

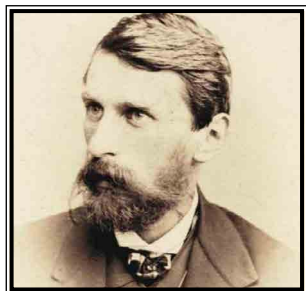
Henryk Sienkiewicz

Maria Konopnicka

Bolesław Prus

Adam Asnyk

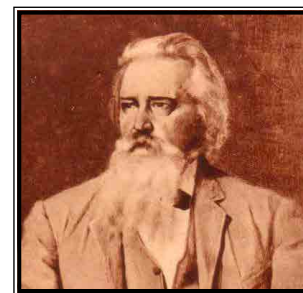
Gabriela Zapolska

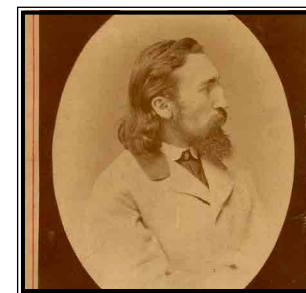
Tetmajer

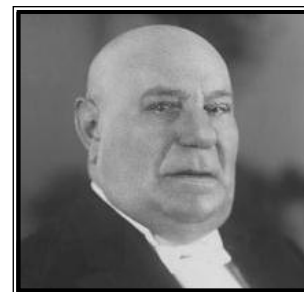
Henryk Siemiradzki

Wojciech Gerson

Matejko Jan

Mieczysław Frenkiel

Modrzejewska

Stefan Jaracz

Wraz z rozwojem talentu pisarskiego Jana Wiktora w jego saloniku w willi Szalayów zaczęli spotykać się literaci m.in. Władysław Orkan.

W domu malarza Antoniego Kozakiewicza i w domu fotografa Awita Szuberta utworzył się salonik przyciągający grono malarzy: Jan Matejko, Henryk Siemiradzki, Leon Wyczółkowski, Wojciech Kossak, Jan Styka, Walery Eliaszkowski, Antoni Gramatyka, Władysław Ostrowski.

W okresie okupacji życie kulturalne prowadzone było w wielkiej konspiracji. W willi „Modrzewie”, w saloniku Stefana Świeżawskiego w latach 1943-44, gromadziła się młodzież pochodząca z rodzin uchodźców, którzy z całej Polski przybywali tu szukając schronienia. Stefan Świeżawski prowadził dla nich wykłady filozoficzno-religijne. Odbływały się tam także spotkania profesorów z Uniwersytetu Poznańskiego i Lwowskiego, przebywających wówczas w okupowanym uzdrowisku.

Działalność kulturalna w zdrojowisku była na tyle istotnym elementem jego istnienia, iż stanowiła również o jego klasie i pozycji na mapie kulturalnej kraju.

Burzliwe lata powojenne niekorzystnie zapisały się na kartach Uzdrowiska – większość budynków upaństwowiono, w 1962 roku Dworek doszczętnie spłonął – lata świetności przeminęły. Los znów uśmiechnął się do zdrojowiska w połowie lat dziewięćdziesiątych, kiedy to spadkobiercy dóbr Adama hr. Stadnickiego zaczęli odzyskiwać należny majątek. Od tego czasu, za sprawą rodziny Mańkowskich, Szczawnica wraca do swojego dawnego blasku gromadząc licznych gości, kuracjuszy i artystów z całego świata.

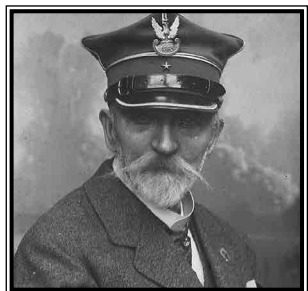
Władysław Orkan

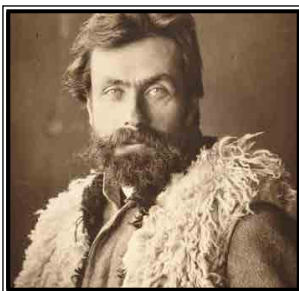
Ewa Bandrowska - Turska

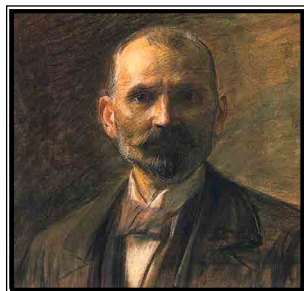
Frycz

Antoni Kozakiewicz

Stanisław Witkiewicz

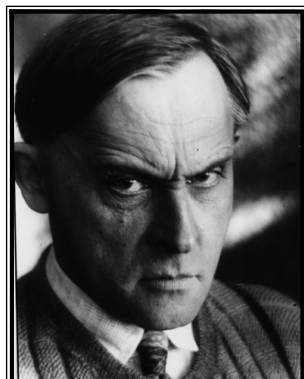
Leon Wyczółkowski

Juliusz Osterwa

Stanisław Wasylewski

Witkacy

Aleksander Zelwerowicz
jako Figaro w Cyruliku
Sewilskim, 1917 r.

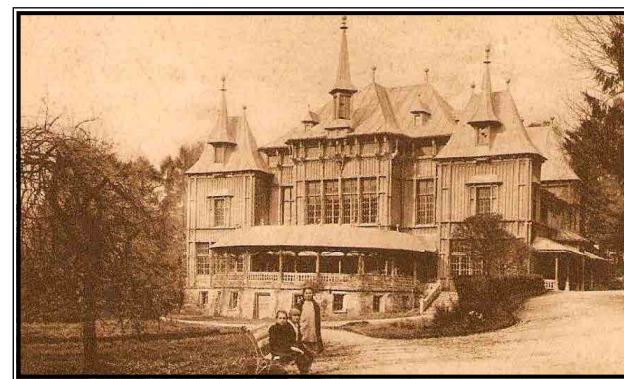
Willa Marta

Maria i Stefan Świerzewscy

Modrzewie

Kursalon

Ada Safri

ORGANIZATOR

WSPÓŁPRACA

THERMALEO
Spas Development & Management

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego
w ramach konkursu ofert z turystyki pn. Małopolska Gościnna

Małopolska

Folder wydany w ramach projektu:
„Szczawnica-kuracja dla ciała i ducha”- cykl warsztatów i spotkań
edukacyjno-rozwojowych dla seniorów.